

НАУЧНО СТАНОВИЩЕ

От председател на научно жури проф. дн Юли Тодоров Радев,
МГУ „Св. Ив. Рилски“

Относно: Дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“ в научна област 5. Технически науки, професионално направление 5.13. Общо инженерство, научна специалност „Индустириален мениджмънт“ в Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“.

Автор на дисертационния труд: доц. д-р Веселин Цветанов Митев

Тема на дисертационния труд: Усреднен метод на верижните замествания

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по процедура за защита на дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“ съгласно Заповед № Р-324 от 19.04.2023 г. на Ректора на МГУ.

1. Информация за докторанта

Доц. д-р Веселин Митев е минен инженер, завършил магистърска степен по Разработка на полезни изкопаеми, специализация Индустириален мениджмънт в МГУ „Св. Иван Рилски“. Завършва едногодишна специализация по „Индустириален мениджмънт – Проблеми на ефективността на МП в пазарни условия“ в МГУ.

През 2007 г. получава докторска степен по икономика в МГУ, където през периода 2012 - 2023 г. е доцент по икономика и управление. Владее руски и английски езици.

Научните му интереси са в областите на икономиката и финансите, финансово-стопанския анализ, иновации и инвестиции, икономическа оценка на минни проекти и подземни богатства, детерминистичен факторен анализ.

Има 42 научни публикации и 6 книги, 14 от които за последните 5 години. Ръководи и/или взема участие в 20 научни, образователни и практико-приложни проекти, като 4 от тях са за последния петгодишен период. Участник е в редица международни и национални научни форуми. Членува в четири професионални и браншови организации.

2. Описание на представените материали и съответствие с националните изисквания

За участие в процедурата доц. Веселин Митев е депозирал набор от документи, който включва дисертация, автореферат, автобиография, протокол от заседанието на катедрения съвет за насочването към защита и справка за изпълнението на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ. От тях е видно, че той притежава ОНС „доктор“ и има разработен дисертационен труд за придобиване на НС „доктор на науките“, с което са покрити изискванията на показателите от групи А и Б от националните изисквания. Представен е списък от 5 публикации на автора по темата на дисертацията - 1 в реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация и 4 в нереперирани списания с научно рецензиране и в редактирани колективни томове, с което е изпълнен минимумът на показателите от група В на националните изисквания. Забелязаните цитирания са 31, като 6 от тях са в научни

издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, с което се изпълняват и минималните изисквания по показателите от група Г. Отчетено е също участие в научни и образователни проекти (група Д от националните изисквания), като това не е изискуемо за текущата процедура.

3. Общи характеристики на представения дисертационен труд

Съдържанието на дисертационния труд е структурирано в увод, шест глави, заключение и библиография. Към него има приложени и три електронни приложения. В глава първа са разгледани теоретичните основи на детерминираният факторен анализ. Представена е същността на ДФА, видовете и изискванията, които трябва да удовлетворяват детерминираният факторни модели. Детайлно са разгледани същността, допусканията, методиката, приложението, предимствата и недостатъците на всеки един от съществуващите в научната литература методи на ДФА. Изведена е приложимостта на съществуващите методи на ДФА и е обоснована необходимостта от разработването на нов метод на ДФА, който да елиминира недостатъците. В глава втора е представена същността, допускането и етапите на разработената методика на усреднения метод на верижните замествания. В глава трета е извършена апробация на методиката на усреднения метод на верижните замествания. Подробно е представена апробацията на метода за двуфакторен мултипликативен модел и за двуфакторен кратен модел. Тук е добавена в табличен вид систематизация на факторните модели и изведените математически изрази за директно количествено определяне на индивидуалните факторни влияния по усреднения метод на верижните замествания. За да се демонстрира практическата приложимост на предложения усреднен метод на верижните замествания, са реализирани значителен обем числови тествания. Апробацията на изведените математически изрази за количествено определяне на факторните влияния от абсолютното изменение на участващите фактори върху абсолютното изменение на резултативния показател е представено подробно в електронно приложение 1, разработено в MS Excel среда. В глава четвърта е представена апробацията на точността на резултатите по усреднения метод на верижните замествания, която е извършена чрез съпоставяне с аналогичните резултати, получени за ограничения брой разработени факторни модели по интегралния метод, при конкретни и еднакви входящи данни. Тълкувани са причините за откритите несъответствия в получените резултати при факторни модели, съдържащи кратен елемент в тях. В глава пета е представена апробацията на точността на резултатите по усреднения метод на верижните замествания, която е извършена чрез съпоставяне с аналогичните резултати, получени по метода на верижните замествания при конкретни и еднакви входящи данни за мултипликативни, кратни и адитивно-кратни факторни модели. Откритите явни и значими несъответствия в резултатите, получени по двата метода се дължат на различията в допусканията на двата метода, а именно: едновременна промяна на участващите фактори при усреднения метод на верижните замествания, а при методът на верижните замествания – последователно (стъпаловидно) заместване на участващите фактори, при което се получава стъпаловидно разпределение на т.нар. „неразложимия остатък“. В глава шеста усредненият метод на верижните замествания е приложен за динамичен ДФА. В нея е извършена практическата атестация на усреднения метод на верижните замествания за двуфакторен кратен модел и за четирифакторен адитивно-кратен модел с адитивна част в числителя. Разгледан е практически пример за динамичен ДФА на двуфакторен кратен модел на нетната рентабилност на приходите от продажби и

на четирифакторния адитивно-кратен модел на показателя обща ликвидност на „Монбат“ АД за периода 2017 ÷ 2021 г.

В заключенията към всяка глава са представени кратки изводи. Основните резултати и изводи от извършеното научно изследване са представени в заключението на дисертационния труд. Тук са поместени и основните насоки за бъдеща изследователска работа по проблема.

4. Основни научни и научно-приложни приноси и резултати

Най-важните научни и научно-приложни приноси и резултати на дисертацията може да се обобщят по следния начин:

Първо: Извършен е анализ на същността, допусканията, приложимостта, предимствата, недостатъците, точността и еднозначността на резултатите за всички съществуващи в научната литература и практика методи на ДФА и е обоснована необходимостта от разработването на усреднения метод на верижните замествания.

Второ: Разработена е методиката на предложения усреднен метод на верижните замествания чрез разкриване на същността, допусканията, етапите на методиката, приложимостта за видовете факторни модели.

Трето: Изведени са общо 153 бр. аналитични изрази за всичките видове детерминирани факторни модели (42 бр.), съдържащи до четири факторни променливи, които служат за количествено определяне на индивидуалните факторни влияния по методиката на усреднения метод на верижните замествания.

Четвърто: Изведените аналитични изрази за количествено определяне на индивидуалните факторни влияния са систематизирани в табличен вид според вида на факторния модел, описващ връзката между резултативен показател и участващи факторни променливи (фактори).

Пето. Усредненият метод на верижните замествания е тестиран за условията на динамичен детерминиран факторен анализ, като е потвърдена неговата точност и универсална приложимост.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

От представените общо 5 авторови публикации по дисертационния труд - 1 статия в индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, 3 в списания с научно рецензиране и 1 доклад от научни конференции. Две от тях са на руски и английски език, като една е публикувана в чужбина. Както става ясно от заглавията им, те представят значителни части и резултати от дисертационния труд и затова той може да се определи като достатъчно апробиран.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е в обем от 43 страници. В него е направена обща характеристика на дисертационния труд и са описани неговата структура и съдържание. Изложено е в синтезиран вид съдържанието на отделните части и глави, като е акцентирано върху най-важните теоретико-методологични и емпирични резултати. Представена е справка на основните научни и научно приложни приноси. Приложен е списък с избрани публикации на автора по темата на изследването, както и кратко резюме на дисертацията на български и английски език. Общата ми оценка за автореферата е, че той представя коректно, прецизно и в необходимата пълнота основните моменти от дисертационния труд

7. Лични впечатления от докторанта

Познавам доц. Митев от повече от 20 години от съвместната ни работа и участия в множество научни форуми и проекти. Впечатленията ми са изцяло положителни и са за един упорит, последователен и задълбочен изследовател.

8. Критични бележки, препоръки и въпроси

Наред с изложените достойнства на дисертационния труд, към него могат да се отправят и някои критични бележки. Остава усещането за приоритизиране от автора на резултатите от осредняването за сметка на теоретичния анализ, което е видимо от заключението и претендираните приноси. Добре би било използваната изследователска методология да се обоснове от гледна точка на математическите допускания в алтернативните методи на факторния анализ и по-общо на финансово-счетоводния анализ.

Позволявам си да препоръчам на докторанта да продължи научните си търсения в областта на детерминистичния факторен анализ, като се съсредоточи върху неговите теоретични аспекти – изменението на факторите в дискретно и непрекъснато време, тълкуването на неразложимия остатък, както и върху приложението му в минно-енергийната индустрия на България.

В тази връзка предлагам по време на публичната защита доц. Митев да вземе отношение по следните въпроси: 1) Ако при метода на осредняването факторите се променят едновременно и неразложимият остатък се разпределя на равни части, по какво този метод се отличава от паралелния метод на Югенбург (1955)?; 2) Как направените изводи кореспондират с актуалната теза, че методът на верижните замествания (МВЗ) и интегралният метод (ИМ) са несъпоставими. По-конкретно, МВЗ е дискретен и допуска, че факторите се променят наведнъж, докато ИМ е в непрекъснато време и допуска, че факторите се променят на части във всеки момент от времето?

9. Заключение

Въз основа на демонстрираните от автора значителни методологични познания и постигнатите сериозни емпирични резултати, както и предвид доказаните научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд и неговото съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за приложение, давам положителна оценка и предлагам на членовете на уважаемото научно жури да гласуват за присъждането на доц. д-р Веселин Цветанов Митев на научната степен „доктор на науките“ в професионално направление 5.13. Общо инженерство, научна специалност „Индустириален мениджмънт“.

02.07.2023 г.
София

Изготвил становището:
/ проф. дн Юли Радев/